

איך משאירים חרדיות באקדמיה? הסטודנטית הביאה הביתה מאמר עם המלה אבולוציה – בעלה התנגד שתחזור ללמוד
טלי חרותי-סובר 26

TheMarker

"הסטודנטית הביאה הביתה מאמר עם המלה אבולוציה – בעלה התנגד שתחזור ללמוד"

29% מהנשים החרדיות שפונות ללימודים אקדמיים נתקלות בקשיים ונושרות בדרך, לעומת 18% בלבד בקרב החילוניות • מחקר שנערך באוניברסיטת חיפה מגלה שדווקא בתוך הקבוצה הנתפשת כהומוגנית יש שוני גדול, שכדאי להתייחס אליו אם רוצים להרחיב את מעגל הלומדות

טלי חרותי-סובר

מה גורם לנשים חרדיות לצאת ללימודים? כיצד הן בוחרות אילו תחומים ללמוד ומדוע יש כאלה שיעדיפו לא ללמוד? מחקר חדש שנערך באוניברסיטת חיפה מספק לראשונה נתונים אמפיריים על המוטיבציה של נשים חרדיות הפונות ללימודים אקדמיים. המאמר, שנערך על ידי החוקרות ד"ר אסנת רובין וד"ר נורית נוביס דויטש, הברות סגל בחוג לייעוץ והתפתחות האדם בפקולטה לחינוך, התפרסם באי הירונה בכתב העת "מגמות" של מכון סולד והאוניברסיטה הפתוחה, וכן במגזינים בינלאומיים ויקרתיים.

מהמחקר עולה כי בתוך אותה קבוצה של נשים חרדיות, שבעיניי חילוניות נרמית כבעלת מאי פיינים דומים עד זהים, קיים שוני גדול שלא נלקח בחשבון בפתיחת מסלולי לימוד, או במהלך הלימודים – ועשוי להשפיע על הוויית הלימוד וכפועל יוצא על היכר לת לסיים את מסלול הלימודים וההכשרה באופן מיטבי.

למרות הזינוק הגדול במספר החרדים הלומדים במסגרות אקדמיות – 1,100 ב-2008 לעומת 3,200 ב-2014 – שיעור הנשים רה שלהם גדול מאוד – 58% (כולל לומדי המכינות) לעומת 30% בקרב החילוניים, כך עולה ממחקר שערך איתן רגב ממרכז טאוב ב-2016. הנשירה בקרב גברים חרדים גבוהה יותר, אך גם בין נשים חילוניות וחרדיות יש פער גדול בשיעור הנשירה – 29% חרדיות נושרות לעומת 18% בקרב החילוניות.

המחקר של רובין ונוביס דויטש עוסק במיפוי המניעים של נשים חרדיות ליציאה ללימודים, השיקולים שעומדים מאחורי המהלך, החששות מפניו, והתפישה שלהן לגבי התרומה של הלימודים לחייהן של הסטודנטיות החרדיות. "החברה החרדית עוברת שינויים מאוד גדולים, אף שיש מי שטוען שהיא לא, וכדאי להתייחס אליהם", אומרות החוקרות.

המחקר האיכותני כלל ראיונות עומק, נמשך כשלוש שנים והשתתפו בו כ-600 סטודנטיות בזמן הלימודים – ועד חמש שנים לאחר סיומם. 81% מהמשתתפות למדו במה שנקרא "מכללות אכסניה", כמו מכללת

ד"ר נורית נוביס דויטש צילום: רמי שלוש

ד"ר אסנת רובין צילום: עופר וקנין

לציין את העובדה המשמחת שלי מורים אקדמיים הפכו לנורמה שלא היתה קיימת בעבר". הקבוצה הרביעית היא קבוצת ה"חוששות". זאת הקבוצה השלישית בגודלה, הכוללת 95 נשים, אומרת נוביס דויטש. "הקבוצה הזאת מתאפיינת בריש מה גבוהה של חששות מסוגים שונים, למשל מהידרדרות רוחנית. זאת גם הקבוצה הצעירה ביותר, עם נשים שהגיל הממוצע שלהן הוא 24, שבחרו בעיקר בתחומים טיפוליים. הקבוצה הזאת מעניינת, כי בניגוד לעור לם החילוני, שם צעירים מפגינים לרוב ביטחון עצמי ונכונות לקחת סיכון, הרי שכאן אנחנו רואים את ההפך".

עוד נתון מעניין שמאפיין את קבוצת "החוששות" הוא שיעור גבוה של בעלות תעודת בגרות תיכונית, כלומר אלה נשים שלכאורה נחשפו יותר לעולמות אחרים. ולכן ניתן היה לחשוב שהן יחששו פחות. מנגד, אפשר אולי לחשוב שמי

יישומי לא טיפולי, כמו מחשבים. המניעים שלהן חיצוניים ורמת החששות שלהן נמוכה. הן רוצות תוכנית לימודים שכולה תכל'ס – מהירה ואינטנסיבית".

הקבוצה המעניינת

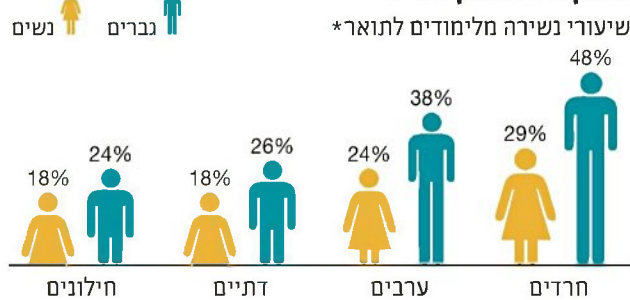
הקבוצה השלישית היא קבוצה מעניינת במיוחד, ומי כונה על ידי החוקרות "הגורד" מיטיביות". במחקר היו אלה 58 נשים שדיווחו כי הן לומדות מכיוון שזו הנורמה. "מדובר בנישים שאמרו: 'כולן לומדות, אז גם אני חייבת'", אומרת רובין. "מסיבה זו רמת החששות שלהן מהלימודים לא גבוהה, שהרי אם זו הנורמה, אז הכל בסדר. בקבוצה זו לא היה אפיון בולט של תחום לימודים מוגדר, אך הנשים ששייכות אליו מעוניינות בתוכניות לימוד קצרות.

"כאשת מקצוע", אומרת רובין, "זה מפריע – כי אין מוטיבציה פנימית. מבחינתי, זה שווה ערך לתפישה של 'אני לא לומדת כי אף אחד לא לומד'. עם זאת, חשוב

"המחקר זיהה חמש קבוצות שונות בקרב אותה קבוצה גדולה", אומרת רובין, המגדירה את עצמה "חרדית לא מודרנית". רובין, שבגיל 30 כבר היתה אמא לארבעה ילדים ובעלת תואר דוקטור, עומדת כיום (43) בראש תוכנית לתואר שני לחי רדים והיא סבתא לשני נכדים. "הקבוצה הראשונה, ואחת משתי הגדולות (120 נשים) היא קבוצת הנשים להם קראנו 'המוג' עות' – נשים בעלות רצון פנימי חזק להתפתח. במקביל, הן מביקות להשיג תנאים כלכליים טובים יותר בעזרת התואר. הן לומדות בעיקר חינוך, ונחשבות למבוגרות שבחברה, כשהגיל הממוצע הוא 29. רמת החששות שלהן מלימודים אקדמיים נמוכה יחסית. האתגר שלהן הוא השלמת פער, והן רוצות תוכנית לימודים ארוכה".

הקבוצה השנייה כוללת את הנשים הפרקטיות, מסבירה נוביס דויטש, גם היא דתיה, נשואה לרב קונסרבטיבי ובעלת תואר דוקטור מהאוניברסיטה העברית ופוסט דוקטורט מאוניברסיטת ברקלי היוקרתית בקליפורניה. הפרקטיות הן גם קבוצה גדולה, 129 נשים, שרואות בלימודים את הדרך הטובה ביותר להשגת מטרות תועלתניות, למשל פריסה. הן לומדות חינוך או תחום

מתקשים באקדמיה

*צעירים שהתחילו ללמוד לפני 2010 והפסיקו לפני 2014. מקור: איתן רגב, מרכז טאוב. נתונים: הלמ"ט

נורית נוביס דויטש: "המפגש עם תיאוריות שקובעות שאדם מונע מיצרים מתנגש עם התפישה הדתית. הנשים חשו שהן לומדות תיאוריות שמנמיכות את מקום האדם, ולא תמיד היה מי שישב את הסתירה"

גות הזאת היא תמונת מראה לה ערפות במגזר החרדי, שלא נוטה להשתלב במסגרות הקיימות ומי עדיף את אלה המותאמות לו. תהומי הלימוד של המשתתפות גם הם תמונת מראה: 41% למדו חינוך; 42% פנו לתחום יישומי טיפולי כמו ריפוי בעיסוק, עבודה סוציאלית, פיזיותרפיה, סיעוד, תרפיה ועוד; 17% למדו תחום יישומי לא טיפולי כמו מחשבים, ראיית חשבון, אדריכלות, משפטיים ומינהל.

מבחר בני ברק והמכללה החרדית בירושלים, המלמדות תארים של מוסדות אקדמיים מוכרים, או במכללות אקדמיות מוכרות שיש בהן מסלולים מיוחדים לחרדים, כמו בית הספר הגבוה לטכנולוגיה בירושלים ומכללות אקדמיות לחינוך דוגמת לוינסקי. 16% מהמשתתפות למדו בשלוחות חרדיות במכללות פרטיות, כמו הקריה האקדמית אונו, ורק 3% למדו במוסדות אקדמיים רגילים, למשל באוניברסיטאות. ההתפלי

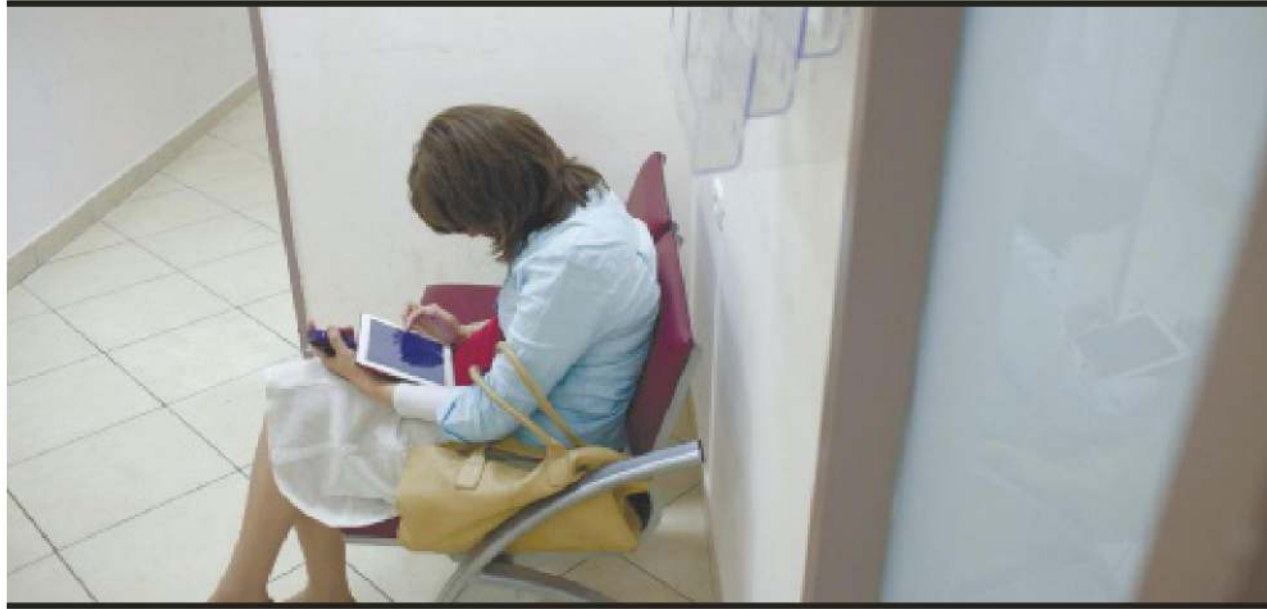
אסנת רובין: "זיהוי מוקדם של

המאפיינים של הסטודנטיות החרדיות יכול לסייע ביצירת תוכניות מותאמות ברמת קורסי הבחירה והמרצים, וכן אורך התוכנית ורמת האינטנסיביות שלה"

26.22x18.71	2/2	עמוד 27	הארץ - the marker	10/05/2018	63465033-0
האוניברסיטה הפתוח - 25790					

5 טיפוסים של אקדמאיות חרדיות לפי המחקר של אוניברסיטת חיפה

שבחרת מלכתחילה במקצור עות טיפוליים, הדורשים מפגש עם אוכלוסיות מעורבות, ייתכן שגם תחשוש יותר מהתנגשות בין העולמות.

הקבוצה החמישית היא קבוצת הפמיניסטיות החרדיות, המכונה במחקר "המממשות". קבוצה זו כוללת כ-61 נשים שהשתתפו במחקר, שאין להן מוטיבציה כלכלית – אלא רק רצון להתפתח. הן היו המבוגרות מכולן, רמת החששות שלהן נמוכה, והרצון הברור שלהן היה בתוכנית לימודים מעמיקה.

קונפליקט בין תפישות דתיות וחילוניות

המחקר עולה כי כ-80% מהנשאלות, מכלל הקבוצות, הביעו תחושות חיוביות מהלימודים. הן דיווחו כי נהנו ללמוד והיו ממליצות גם לאחרות לעשות זאת. עם זאת, 60% מהנשאלות הביעו גם ביקורת, וציינו קשיים ייחודיים.

"אחד משני הקשיים המרכזיים שלהן היה הקונפליקט בין תפישות דתיות וחילוניות כפי שהן נלמדות באקדמיה", אומרת נוביס דויטש. "כך למשל, המפגש עם פרודי ועם תיאוריות פסיכולוגיות שקובעות שאדם מונע מיצרים, לעתים אפילו לים, מתנגש עם התפישה הדתית. הנשים חשו שהן לומדות תיאוריות שמנמיכות את מקום האדם, ולא תמיד היה מי שיישב את הסתירה.

"אחת הסטודנטיות לייעוץ הביאה הביתה מאמר שבו הודו כרה המלה אבולוציה, אף שהיא לא היה נושא המאמר", מספרת רובין. "בעלה ראה אותו, והתנגד שתשוב ללימודים".

חינוך, וזה אינו נושא המאמר. כמנהלת התוכנית פניתי למרצה וביקשתי שתשתמש במאמר אחר על הנושא החשוב עליו למדו, מבלי שהוא מזכיר אבולוציה, והבעיה נפתרה. חשוב לזכור שלאישה חרדית קשה ממילא. היא מגיעה ללימודים כשיש לה כבר ילדים קטנים, היא סובלת מפערים שונים, ועוד צריכה להתמודד עם פערי גישות. לא פלא שיש יותר נשירה".

לדעת החוקרות הפתרונית קיימים בשטח. "צריך להכיר את הסטודנטיות בצורה פרטנית ואישית יותר, ולהתאים לכל אחת את הכלים הדרושים", טוענת נוביס דויטש. "הייתי מציעה למשל לתת לכל סטודנטית לענות על שאלון המחקר שלנו בראיון הקבוצתי. בצורה הזאת ניתן יהיה למשל להציע מנטורינג עם אדם מהחברות החרדיות, כלי שמאוד יתאים לסטודנטיות מקבוצת החוששות. באותה מידה ניתן לענות מראש לטענה שויהינו, שחזרת על עצימה, בנוגע למחסור בידע קורס. לסטודנטיות האלה כדאי להציע לימודי ליבה שימלאו את החורסרים, בעיקר כאשר הן מבקשות תוכנית מעמיקות יותר".

רובין מסבירה כי "זיהוי מוקדם של המאפיינים של הסטודנטיות החרדיות יכול לסייע ביצירת תוכניות מותאמות ברמת קורסי הבחירה והמרצים, וכן אורך התוכנית, רמת האינטנסיביות שלה וכן הלאה. החוויה הטובה תעלה את הסיכוי לסיום מלא של הלימודים, וכמובן למי צוי האפשרויות שמעניק תואר אקדמי. כך או כך, זו רק תחילת הדרך. קבוצת האקדמאיות החרדיות היא קבוצה מרתקת – וכדאי להמשיך ולחקור אותה".

המממשות	החוששות	הנורמטיביות	הפרקטיות	המונעות (driven)
האינדיבידואליסטיות החרדיות. בעלות רצון להתפתח ללא מוטיבציה כלכלית. מבוגרות יותר, עם רמת חששות נמוכה. מבקשות תוכנית לימודים מעמיקה	צעירות, לומדות תחומי טיפול, רמה גבוהה של חששות מסוגים שונים ("אולי זה יקלקל אותי", "הידרדרות רוחנית", "מה יגידו עליי"), נדרש מנטורינג	מאמינות ש"כולן לומדות, לכן אין לי ברירה אלא ללמוד". אין אפיון של תחום הלימודים המועדף. רמת החששות שלהן נמוכה. מבקשות לימודים קצרים	ראות בלימודים את הדרך הטובה ביותר להשגת מטרת תועלתנית (פרנסה). לומדות חינוך ותחום יישומי לא טיפוסי, למשל מחשבים. רמת החששות שלהן נמוכה, מעוניינות בתוכניות אינטנסיביות	בעלות רצון פנימי חזק להתפתח, במקביל לצורך במימוש כלכלי של התואר. לומדות בעיקר חינוך, מבוגרות יותר, עם רמת חששות נמוכה. בדרך כלל נדרשת השלמת פערים

צילום: אמיל סלמן

41% מהמשתתפות במחקר למדו חינוך; 42% פנו לתחום יישומי-טיפולי כמו ריפוי בעיסוק ועבודה סוציאלית; 17% למדו תחום יישומי לא טיפוסי כמו מחשבים, ראיית חשבון, אדריכלות ומשפטים

פרודי גם במסלולים החרדיים. רובין מוסיפה: "גם בנושא אבולוציה נמצא פתרון. הסטודנטית פנתה אלי בשאלה למה היא צריכה להתמודד עם אבולוציה כשהיא באה ללמוד

לדברי החוקרות, מכיוון שלא ניתן להעלים את האבולוציה או את פרודי מהאקדמיה, יש להשתמש בכלים קיימים או חדשים כדי לגשר על הסתירה. הדבר חשוב במיוחד כאשר מזהים קבוצה מסוימת עם סיכוי גבוה יותר למפגש עם הבעיה. "האקדמיה לא תוותר על זהותה מצד אחד. מצד שני, חשוב לכל קבוצה לשמור את הביטחון שלה בערכים ובהזדהות